

**MARJAN
MALEŠIČ**

TRI TEORETIČNE PERSPEKTIVE SODOBNE VARNOSTI

Marjan Malešič
Je asistent na
Katedri za
obramboslovje,
Fakulteta za
družbene vede
Univerze v
Ljubljani,
Kardeljeva pl. 5,
61000 Ljubljana.

Ethan Barnaby Kapstein, *The Political Economy of National Security. A Global Perspective.* McGraw-Hill, New York 1992.

Richard Little & Michael Smith (eds.), *Perspective on World Politics* (second edition). Routledge, London and New York 1993.

Lawrence Freedman (ed.), *War.* Oxford University Press, Oxford and New York 1994.

Avtorji E. B. Kapstein, R. Little, M. Smith in L. Freedman nam v svojih delih med drugim predstavijo tudi tri teoretične šole oziroma politike - politični realizem (neomerkantilizem, neorealizem), liberalizem in marksizem - skozi prizmo treh področij delovanja akterjev mednarodnih odnosov: političnih odnosov, ekonomskih odnosov in varnosti. Kapstein je direktor programa Ekonomika in nacionalna varnost na Inštitutu za strateške študije harvardske univerze in docent pri predmetu Mednarodni odnosi na Univerzi v Brandeisu. Je tudi avtor knjige *The Insecure Alliance: Energy Crisis and Western Politics since 1944* (New York: Oxford University Press 1990) in mnogih člankov na temo politične ekonomije in nacionalne varnosti. Little je predavatelj na Oddelku za politiko in mednarodne odnose Univerze v Lancstru. Smith je predavatelj pri predmetu Mednarodne študije na Univerzi v Coventryju. Freedman je profesor pri predmetu Vojne študije na King's Collegu v Londonu. Njegove zadnje publikacije so *The Atlas of Global Strategy* (1985), *The Price of Peace* (1986), *Britain in the World* (1988), *Britain and the Falklands War* (skupaj z Michaelom Clarkom, 1991) in *The Gulf Conflict 1990-91* (skupaj z Efraimom Karshem, 1993).

Avtorji vseh treh knjig postavijo zgoraj omenjene teoretične pristope v izhodišče obravnave različnih ekonomskih, zunanje-političnih in varnostnih tem. Sama predstavitev teoretičnih pristopov ne prinese veliko novega, avtorjem pa je skupno, da želijo s takšnim teoretičnim izhodiščem olajšati razumevanje preostanka vsebine. Pri Kapsteinu naj bi politični realizem, liberalizem in marksizem razjasnili perspektivo odnosov med nacionalnim gospodarstvom in nacionalno varnostjo v sodobnih državah; pri Littlu in Smithu naj bi trije teoretični pristopi omogočili razumevanje izbora besedil v učbeniku z zunanje-politično vsebino; pri Freedmanu naj bi

RECENZIJA

olajšali razumevanje prispevkov v zborniku, katerega domena so filozofska, doktrinarna in praktična vprašanja varnosti sodobnih družb.

V dvajsetem stoletju so se uveljavile mnoge teoretične šole, ki so se ukvarjale z mednarodnimi političnimi in ekonomskimi odnosi ter z mednarodno varnostjo. Med njimi so obravnavane tri - politični realizem, liberalizem in marksizem - najbolj zaznamovale sodobno znanstveno misel. Politiko, ki so jo posamezne teoretične šole zagovarjale, lahko pogojno imenujemo politika moči in varnosti (realizem), politika soodvisnosti in transnacionalnih odnosov (liberalizem) in politika nadvlade in odvisnosti (marksizem).

Politika moči in varnosti, ki ima svoje korenine v delih Hobbesa, Machiavellija, Hintzeja in Webra, je poudarjala kvazianarhično naravo svetovnega političnega sistema in posledično ukvarjanje držav z nacionalno varnostjo. Uveljavila se je konec tridesetih in v štiridesetih letih tega stoletja. V šestdesetih in sedemdesetih se je pojavila **politika soodvisnosti in transnacionalnih odnosov**, ki je črpala iz zapuščine Smitha, Saint-Simona, Comta, Spencerja in Durkheima. Poudarjala je sožitje in interakcijo množice politično aktivnih skupin v svetovnem sistemu ter posledično vprašanji pogajanj in regulacije odnosov. Nekako v istem času se je iz čisto drugačnih zgodovinskih korenin ponovno pojavila **politika nadvlade in odvisnosti**, ki se je oprla na dela Marxa, Engelsa in Lenina, spodbudil pa jo je proces dekolonizacije v petdesetih in šestdesetih letih. Temeljno vprašanje, s katerim se je ta šola ukvarjala, je bilo, kako lahko revne in šibke države eksistirajo v globalnem sistemu, ki jih nenehno postavlja v ipodrejen položaj? Vse tri šole so koeksistirale in so v znanstveni misli prisotne še danes.

Politika moči in varnosti

To perspektivo bi lahko označili kot državocentrično, saj ima v njej osrednje mesto država. To seveda ne pomeni, da v svetovni politiki ne nastopajo tudi drugi akterji, vendar ima država takšno nadvlado, da druge skupine lahko vplivajo na potek dogodkov toliko, kolikor lahko vplivajo na državo. Osrednji atribut, ki državo loči od drugih institucij, je domneven monopol države na legitimno uporabo sile. To državam omogoča uresničevanje določenih pravic v mednarodnem sistemu, med njimi nadzor določenega ozemlja, suverenost navzven in mednarodno priznanje. Težava pa je v naslednjem. Kljub temu, da države oblikujejo ekskluzivni klub, poteka med njimi samimi intenzivno tekmovanje za omejene vire. Pod viri ne razumemo zgolj materialnih virov, temveč tudi manj otipljive, med njimi tudi varnost. Varnost, ki temelji na ozemlju in drugih pritoklinah, je omejen vir, s katerim se ukvarjajo vse države, vendar ga nobena ne more užiti v celoti, in tudi vse države ga ne uživajo v enaki meri. V jedru pristopa "moči in varnosti" je domneva, da obstaja mednarodna hierarhija, v kateri so države razvrščene glede na njihovo vojaško moč in ekonomsko zmogljivost. Države si želijo zagotoviti varnost in blaginjo v mejah, ki jih zarisujejo nezadostni viri.

Zunanja politika je v takšnih okoliščinah najbolj varovana skrivnost. Uspeh ali poraz zunanje politike je vprašanje ustrezne uporabe sile. Zunanja politika, ki se na tak način ukvarja z nacionalno varnostjo in obrambo nacionalnih interesov, dejansko sugerira, da mednarodni politični sistem (se pravi meddržavni sistem) obvladujeta tekmovanje in konflikt. Meddržavni sistem je "ne-varna skupnost", v kateri je vojna vedno prisotna, in katere aksiom je "močni imajo prav" (might is right - Little in Smith 1993, 4-6). Vojna je družbi inherentna. Za to je več razlogov, od večnega spopadanja protislovnih vrednot, tekmovanja za ekonomske in druge vire, do dejstva, da je v svetu, razdeljenem na različne države in politične skupnosti, racionalno zagotoviti si zadostna vojaška sredstva za zaščito lastnih varnostnih interesov (Freedman 1994, 110). Zaradi mednarodnega prava, ravnotežja moči in strahu pred vojno, ki ustvarjajo minimum mednarodnega reda, se vojna ne uporablja univerzalno (Little in Smith 1993, 6).